

УДК 338.48-6:615.851.4(477.74)

Добрянська Н.А.

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри туристичного бізнесу і рекреації
E-mail: n.a.dobrianska@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0826-8840>

Курченко Д.С.

аспірант
кафедра публічного управління та
адміністрування
E-mail: kurchenko_denys@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1411-1770>

Лебедева В.В.

доктор економічних наук, професор
кафедра туристичного бізнесу і рекреації
E-mail: veralebedeva@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8127-4860>

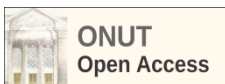
Кузьомська К.С.,

здобувачка 1 курсу СВО «Магістр»,
спеціальності J3 «Туризм і рекреація»
Одеський національний технологічний університет
вул. Канатна 112, м. Одеса, Україна, 65039
E-mail: kuzomska.kateryna@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0622-3578>

КОНТАКТНИЙ ТУРИЗМ І ІПОТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено комплексний вплив контактного туризму та іпотерапії на психоемоційний стан людини та обґрунтовано можливості їх інтеграції в регіональні стратегії сталого туристичного розвитку. Контактний туризм розглядається як інструмент емоційної стабілізації, зниження рівня тривожності, підвищення стресостійкості та розвитку емпатійних навичок. Іпотерапія доповнює туристичний компонент медико-психологічним ефектом, позитивно впливаючи на сенсо-моторну координацію, емоційний баланс і когнітивні функції. Обґрунтовано формування нових wellness-моделей на основі їх поєднання та можливість включення цих практик у туристичну політику регіонів. Проаналізовано туристичний потенціал Одеської області як базу для розвитку терапевтичного та інклюзивного туризму. Запропоновано управлінські підходи до інтеграції контактного туризму та іпотерапії у публічне управління з урахуванням екологічної відповідальності, соціальної стабільності та економічної ефективності.

Ключові слова: контактний туризм, іпотерапія, wellness-туризм, психоемоційне відновлення, психосоціальне благополуччя, регіональна політика сталого розвитку, рекреаційні програми, психотерапевтичний ефект.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний стиль життя характеризується високим рівнем стресу, інформаційним перевантаженням та обмеженою можливістю для відновлення психоемоційного стану. У цих умовах традиційні форми відпочинку вже не завжди забезпечують ефективне зниження тривожності та підтримку психічного здоров'я. Зростає потреба у методах відновлення, які поєднують фізичну активність, психоемоційну релаксацію та контакт із природою.

Контактний туризм та іпотерапія є перспективними інструментами у сфері wellness-туризму, здатними забезпечити комплексне психоемоційне відновлення, формувати стійкість до стресу та підвищувати загальний рівень добробуту. Наукова цінність дослідження полягає у виявленні механізмів впливу цих методів на психоемоційний стан людини та уточненні їх ефективності у структурі сучасних оздоровчих програм.

Практична цінність роботи полягає у можливості інтегрування результатів у регіональні стратегії розвитку сталого туризму та wellness-послуг, розробку рекомендацій для туристичних операторів і оздоровчих закладів, а також у формуванні політик, спрямованих на покращення психоемоційного благополуччя населення через рекреаційні програми, що дозволяє поєднати інноваційний підхід до туризму з управлінськими рішеннями, що забезпечують соціальну, економічну та екологічну ефективність.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. У наукових дослідженнях останніх років значна увага приділяється терапевтичному впливу взаємодії людини з тваринами. У роботі Лабінського АЙ., Грицини М.Р., Гугого Б.В. та Лабінської Г.Б. розглядається зоотерапія як перспективний напрям реабілітаційного лікування, де підкреслюється її здатність знижувати психоемоційне напруження та покращувати загальне самопочуття людини[1]. Подібні висновки представлені й у дослідженні Завітренко Д.Ж., Радченко М.Р.

та Завітренко А.М., де іпотерапія описується як метод, що позитивно впливає не лише на моторні функції, а й на емоційний стан пацієнтів [2]. Попри це, питання інтеграції контактного туризму та іпотерапії у структуру wellness-подорожей висвітлено недостатньо, що формує наукову прогалину та потребу подальших досліджень.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є комплексне теоретичне та практичне обґрунтування ролі контактного туризму та іпотерапії як інструментів психоемоційного відновлення людини, а також визначення можливостей їх інтеграції у регіональну політику сталого туристичного розвитку. Дослідження спрямоване на виявлення механізмів впливу взаємодії людини з тваринами на психоемоційний стан, аналіз потенціалу українських регіонів (зокрема Одещини) для впровадження таких практик та формування управлінських рекомендацій щодо їх включення у сучасні wellness-моделі та стратегії регіонального розвитку.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що забезпечують цілісність, обґрунтованість та відтворюваність отриманих результатів. Зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу - для узагальнення наукових підходів до контактного туризму, іпотерапії та wellness-туризму; системний підхід - для розгляду контактного туризму та іпотерапії як складових регіональної соціально-економічної системи; порівняльний аналіз - для зіставлення різних моделей терапевтичного та рекреаційного туризму. Застосування зазначених методів у сукупності забезпечило міждисциплінарний характер дослідження та дозволило обґрунтувати висновки щодо ролі контактного туризму й іпотерапії у психоемоційному відновленні населення та регіональній політиці сталого розвитку.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Сучасний темп життя супроводжується високим рівнем інформаційного навантаження, хронічним стресом і зниженням можливостей для якісного відновлення психоемоційного стану. Традиційні види відпочинку поступово втрачають ефективність у подоланні тривожності та емоційного виснаження, тому у сфері туристичних послуг посилюється інтерес до тих практик, які поєднують природне середовище, фізичну активність і терапевтичну взаємодію з тваринами. Контактний туризм і іпотерапія розглядаються як перспективні інструменти, що здатні забезпечити глибоке психоемоційне відновлення та сформувати нові підходи до розвитку регіонального wellness-простору.

Зростання інтересу до терапевтичних форм туризму також пов'язане з глобальними тенденціями у сфері психічного здоров'я. Всесвітня організація охорони здоров'я відзначає, що рівень тривожних і депресивних розладів у світі збільшився на понад 25 % за останні роки [3], що змушує уряди країн переглядати підходи до рекреації та соціальної політики. У цьому контексті туристична сфера перестає бути виключно економічним сектором і все більше виконує соціальну та реабілітаційну функції. Контактні форми

туризму та іпотерапія якраз і відповідають цим новим суспільним потребам, поєднуючи відпочинок із відновленням психоемоційного ресурсу, що робить їх потенційно важливим інструментом публічного управління. Наукові дослідження останніх років підтверджують зростання значущості взаємодії людини з тваринами як терапевтичного чинника. Попри це, інтеграція цих підходів у структуру туристичних програм wellness-напряму ще недостатньо вивчена, що визначає потребу у розробці комплексного аналізу їх потенціалу в контексті сталого регіонального розвитку.

Терапевтичний ефект взаємодії з тваринами ґрунтується не лише на емоційній складовій, а й на нейропсихологічних механізмах. Дослідження в галузі нейробіології демонструють, що взаємодія з тваринами стимулює вироблення окситоцину – гормону довіри та прихильності, а також зменшує рівень кортизолу, відповідального за стресові реакції. Це частково пояснює, чому навіть короткий контакт із твариною може викликати заспокійливий ефект, покращити концентрацію уваги та відновити відчуття внутрішньої стабільності. Для регіону, який переживає тривалий соціальний та військовий стрес, такі механізми мають особливе значення.

Wellness-туризм у сучасних дослідженнях позиціюється як одна з найбільш результативних форм оздоровчого відпочинку, спрямованих на відновлення внутрішнього ресурсу, зміцнення стресостійкості та покращення психофізичного стану. Вчені наголошують, що ефективність цього виду туризму зумовлена поєднанням м'яких оздоровчих практик, природного середовища, релаксаційних методик та індивідуалізованих програм психоемоційного відновлення [4]. У популярних аналітичних матеріалах wellness-подорожі все частіше розглядаються не як тимчасова втеча від повсякденності, а як свідоме повернення до внутрішньої рівноваги через практики усвідомленості, відновлення та турботи про психічне здоров'я [5]. Саме тому вони здобувають дедалі більшу популярність серед туристів, які прагнуть отримати емоційне перезавантаження та зменшити вплив стресових факторів.

Важливо підкреслити, що wellness-туризм сьогодні охоплює не лише спра-процедури або релаксаційні практики, а й комплексні програми, спрямовані на відновлення психосоціального стану. Зростає кількість туристів, які обирають подорожі з чітким терапевтичним наміром: отримати емоційну стабілізацію, навчитися працювати зі стресом, пережити травматичний досвід у більш м'якій формі. У цьому контексті поєднання природи, тиші, фізичної активності та взаємодії з тваринами створює унікальний формат подорожі, що працює на рівнях, недоступних традиційним екскурсійним маршрутам. Тому контактні практики органічно вписуються у широку структуру сучасного оздоровчого туризму.

Контактний туризм, що ґрунтується на безпосередній взаємодії з тваринами, є одним із найбільш перспективних різновидів wellness-активностей. До його форм належать відвідування

природних парків, фермерських господарств, кінних клубів, реабілітаційних центрів та зоолокацій, де комунікація з тваринами відбувається у безпечних та етичних умовах. Журналістські та аналітичні публікації, зокрема матеріали Попович О.О. про зоотуризм Одещини, засвідчують стале зростання інтересу до таких подорожей завдяки їх емоційному та терапевтичному потенціалу [6]. Зазначається, що контакт із тваринами викликає довірливі емоції, знижує рівень стресу, сприяє покращенню настрою, формує відчуття внутрішнього спокою та гармонії. Взаємодія з природою у поєднанні з емпатичним контактом дає можливість людині відчувати себе включеною у природний простір, відновити відчуття стабільності та психологічної безпеки.

Важливим є чітке розмежування та ієрархічне впорядкування понять «wellness-туризм», «контактний туризм» та «зоотуризм», які хоча й є взаємопов'язаними, однак не є тотожними.

Wellness-туризм розглядається як широка категорія оздоровчого туризму, орієнтованого на підтримку фізичного, психічного та емоційного благополуччя людини шляхом поєднання рекреації, релакса-

ції, профілактики стресу та здорового способу життя. Він охоплює різні форми активностей - від срапрактик і медитацій до терапевтично орієнтованих програм відновлення.

Контактний туризм у межах wellness-туризму трактується як його підвид, що ґрунтується на безпосередній взаємодії туриста з природним середовищем та живими істотами (передусім тваринами) у рекреаційному, освітньому або терапевтичному контексті. Його основною характеристикою є емоційно значущий контакт як основний ресурс впливу.

Зоотуризм є ще більш спеціалізованою формою контактного туризму та зосереджується безпосередньо на взаємодії людини з тваринами як основному елементі туристичного продукту (відвідування зооферм, контактних парків, кінних клубів, природоохоронних локацій тощо).

Наведене розмежування дозволяє уникнути термінологічної плутанини та чітко позиціонувати контактний туризм і іпотерапію як специфічні інструменти психоемоційного відновлення у структурі сучасного wellness-напряму та регіональної політики сталого розвитку.

Таблиця 1

Роль контактного туризму та іпотерапії у психоемоційному відновленні населення та сталому розвитку Одещини*

Складові	Контактний туризм	Іпотерапія
Основні напрями в Одеській області	Зооферми, контактні парки, фермерські господарства, етнопарки, волонтерські природоохоронні проекти.	Кінні клуби, реабілітаційні центри, інклюзивні програми при кінноспортивних школах.
Цільові аудиторії	Діти, молодь, сім'ї, люди з високим рівнем стресу, внутрішньо переміщені особи.	Діти з особливими освітніми потребами, ветерани, особи з опорно-руховими порушеннями.
Психоемоційний ефект	Зниження тривожності, підвищення рівня довіри, емоційна стабілізація через контакт з тваринами та природою.	Корекція емоційних станів, зниження симптомів стресу, розвиток комунікаційних та соціальних навичок.
Соціальний ефект	Формування культури взаємодії з природою, розвиток інклюзивних туристичних практик, підтримка місцевих громад.	Підвищення соціальної адаптації, професійна реабілітація, інклюзія та інтеграція в громади.
Економічний ефект	Підтримка фермерських господарств, створення робочих місць, розвиток локальних сервісів.	Створення спеціалізованих центрів, підвищення зайнятості, розвиток оздоровчих та реабілітаційних послуг.
Екологічний ефект	Поширення екопросвітницьких практик, підтримка біорізноманіття, розвиток "зелених" турів.	Відповідальне утримання коней, збереження природних ландшафтів навколо кінних центрів.
Відповідність політиці сталого розвитку Одещини	Підсилення екотуристичного потенціалу регіону, розвиток локальної інфраструктури, розширення рекреаційних зон.	Створення центрів реабілітації, розвиток інклюзивних та оздоровчих продуктів, турбота про здоров'я населення.
Приклади локацій в Одеській області	База відпочинку «Коблево», фермерські садиби в Бессарабії, природні парки «Тузлівські лимани».	Кінні клуби «Техас», «Сахара», реабілітаційні програми при кінних школах у передмісті Одеси.

*Джерело: сформовано авторами за даними джерел [6; 8-11]

Крім емоційної користі, контактний туризм має ще й важливий соціальний потенціал. Багато локацій такого типу активно залучають до роботи місцевих мешканців, створюють умови для розвитку малого фермерства, розширюють екологічну культуру населення. Розвиток зоолокацій стимулює форму-

вання відповідального ставлення до тварин і природи, що відповідає концепції сталого розвитку. Крім того, контактні програми часто стають інклюзивними: вони доступні дітям з особливими потребами, внутрішньо переміщеним особам, ветеранам та людям, що пережили травматичний досвід, що підсилює соціальну

цінність таких туристичних ініціатив і робить їх важливими для регіональної політики.

Наукове підтвердження позитивного впливу взаємодії з тваринами міститься у роботі Бенте Бергста, Ойвінда Екеберга та Б'ярне О. Брастад, де зазначено, що регулярний контакт із тваринами покращує самооцінку, підвищує стресостійкість, сприяє відновленню психологічної рівноваги та підсилює відчуття присутності «тут і зараз» [7]. Хоча автори досліджували терапевтичні програми, їх висновки легко екстраполювати на контактний туризм, адже механізми впливу у цих практиках є спільними. Поєднання рекреаційної активності, природного середовища та взаємодії з твариною формує цілісний оздоровчий ефект, що відповідає сучасному запиту туристів на м'які методи зниження стресу.

Окреме місце у структурі wellness-напрямів займає іпотерапія – метод психофізичного відновлення, заснований на терапевтичній взаємодії з конем. Хоча історичні згадки про використання коней у лікувальних цілях сягають часів Гіппократа, активний розвиток сучасних протоколів іпотерапії розпочався наприкінці XX століття, коли європейські та американські клініки довели її ефективність у роботі з широким спектром порушень. Сучасні медичні центри, як-от клініка RECOVERY, демонструють, що іпотерапія позитивно впливає не лише на фізичну реабілітацію, а й на психоемоційні стани, корекцію тривожності, депресій і психосоматичних проявів [11].

Терапевтичний ефект іпотерапії базується на поєднанні фізіологічного та психологічного впливу. Рухи коня імітують природний малюнок людської ходи, що активізує роботу глибоких м'язів, стабілізує координацію, нормалізує тонус і сприяє зменшенню тілесних зажимів. Контакт із твариною, у свою чергу, формує відчуття безпеки, прийняття та емоційної підтримки, що допомагає знижувати рівень тривоги та стабілізувати настрій. Вплив тепла, ритмічних рухів та емоційної взаємодії створює природний механізм «заземлення», який є надзвичайно ефективним у відновленні психоемоційного балансу.

Ефективність іпотерапії також підтверджується її застосуванням у роботі з різними віковими групами. Для дітей вона сприяє розвитку моторики, уваги та емоційної регуляції; для підлітків і молоді – допомагає долати тривожність і соціальну скутість; для дорослих – забезпечує глибоке фізичне та психологічне розвантаження; для ветеранів – стає частиною лікування посттравматичного стресового розладу. У багатьох країнах іпотерапія входить до державних програм реабілітації, що підкреслює її ефективність та універсальність. Включення таких практик у структуру регіонального wellness-туризму може значно підвищити доступність реабілітаційних послуг для населення.

Комплексне поєднання контактного туризму та іпотерапії формує нові моделі wellness-подорожей, що здатні забезпечити глибоке відновлення на фізичному та психологічному рівнях. До таких програм

можуть входити зустрічі з тваринами, догляд за ними, кінні прогулянки, релаксаційні практики в природному середовищі, медитативні маршрути, м'яка фізична активність і техніки сенсорної стабілізації. Наведені елементи дозволяють створити туристичні продукти, спрямовані на профілактику стресу, покращення емоційного стану та підвищення психосоціального благополуччя.

Одещина має особливо сприятливі передумови для розвитку таких напрямів. Наявність природних парків, контактних локацій, фермерських господарств і кінних клубів формує широкую базу для впровадження терапевтичного та зоо-рекреаційного туризму. Додатковим фактором виступає попит серед місцевих жителів та внутрішніх туристів на м'які оздоровчі практики, що в умовах зростання воєнно-психологічного навантаження набуває стратегічного значення. Включення цих форм туризму до регіональної політики сталого розвитку дозволить підвищити туристичну привабливість території, створити нові робочі місця, підтримати малий бізнес і сприяти збереженню природних екосистем.

Кількісні показники, наведені в таблиці 2, сформовано на основі поєднання відкритих статистичних джерел, регіональних аналітичних матеріалів, звітності профільних установ, інформації органів місцевого самоврядування, а також експертних оцінок представників туристичного та реабілітаційного секторів Одеської області. До джерельної бази віднесено дані туристичних локацій, кінних клубів і реабілітаційних центрів, матеріали профільних громадських організацій та аналітичні публікації, використані в дослідженні [6; 8 - 11]. Узагальнення первинної інформації здійснювалося шляхом групування показників, усереднення даних за типами об'єктів та приведення їх до порівнянних одиниць виміру (кількість відвідувачів, кількість об'єктів, обсяг доходів, кількість робочих місць тощо). У випадках відсутності повної статистики використовувалися експертні оцінки з подальшою верифікацією шляхом порівняння з аналогічними регіональними та галузевими показниками.

Для Одеської області розвиток контактного туризму та іпотерапії може стати одним із основних напрямів диверсифікації туристичного ринку. Регіон традиційно асоціюється з морським, гастрономічним і культурним туризмом, однак зростаючий попит на екологічні та терапевтичні практики відкриває можливість створення нового конкурентного продукту. Локації, що вже функціонують у регіоні, можуть стати основою для формування туристично-реабілітаційних кластерів, які включатимуть зооферми, кінні клуби, зелені садиби, екопарки та центри психоемоційної підтримки. Розвиток таких кластерів сприятиме не лише туристичній активності, а й соціальній стабільності, зниженню рівня емоційного вигорання населення, підтримці ветеранів та сімей, що постраждали від воєнного конфлікту, а також підвищенню екологічної свідомості мешканців регіону.

Таблиця 2

Сучасний стан контактного туризму та іпотерапії в Одеській області за 2024р.*

Показник	Контактний туризм	Іпотерапія
Кількість об'єктів	42 контактні ферми та парки	11 центрів іпотерапії
Кількість відвідувачів за рік	118 000 осіб	4 800 терапевтичних сесій
Середня тривалість візиту	2,5 години	45 хвилин
Рівень зниження стресу після участі	63% відвідувачів повідомили про покращення емоційного стану	78% учасників програм іпотерапії мали позитивну динаміку
Частка туристів із інших регіонів України, %	37	12
Частка інклюзивних програм, %	18	64
Середній вартість участі, грн.	350	600
Річний економічний внесок у місцеві громади, млн.грн.	27,5	8,6
Кількість робочих місць	210	75
Частка проєктів, що отримують підтримку громади або гранти, %	12	39
Питомий внесок у розвиток рекреаційної інфраструктури	Середній	Високий

*Джерело: сформовано авторами за даними джерел [6; 8-11]

Перспективи подальшого розвитку контактного туризму та іпотерапії полягають у створенні спеціалізованих центрів психоемоційної реабілітації, інтеграції таких практик у державні програми підтримки ментального здоров'я, розробці етичних стандартів взаємодії з тваринами, а також у формуванні партнерств між туристичним, медичним та соціальним секторами. Особливо актуальним є включення цих напрямів у стратегії регіонального розвитку, де вони можуть виконувати функцію соціальної стабілізації та підвищення якості життя населення.

В таблиці 3 представлено прогноз розвитку контактного туризму та іпотерапії в Одеській області до 2030 року у двох сценаріях: консервативний та оптимістичний.

Прогнозні розрахунки виконано із застосуванням трендового екстраполяційного методу на основі базового рівня 2024 року з урахуванням очікува-

них темпів зростання попиту на wellness- та терапевтичні туристичні послуги. Побудовано два сценарії розвитку - консервативний та оптимістичний, які відрізняються припущеннями щодо динаміки туристичних потоків, інвестиційної активності, підтримки з боку держави та міжнародних програм, а також швидкості відновлення соціально-економічної ситуації в регіоні.

До основних припущень прогнозного моделювання віднесено: відсутність різких негативних шоків у сфері безпеки; збереження інтересу до оздоровчого та інклюзивного туризму; поступове розширення інфраструктури; зростання обізнаності населення щодо психоемоційного здоров'я та стабільність регуляторного середовища. Зазначені припущення дозволили сформулювати інтервальні прогнози та оцінити потенційну траєкторію розвитку контактного туризму й іпотерапії в Одеській області до 2030 року.

Таблиця 3

Прогноз розвитку контактного туризму та іпотерапії в Одеській області*

Рік	Контактний туризм – відвідувачі тис.осіб		Контактний туризм - об'єкти		Дохід, тис.грн.		Іпотерапія - сесії		Іпотерапія - об'єкти		Дохід, тис.грн.	
	консервативний	оптимістичний	консервативний	оптимістичний	консервативний	оптимістичний	консервативний	оптимістичний	консервативний	оптимістичний	консервативний	оптимістичний
2024	118	118	42	42	41300	41300	4800	4800	11	11	2880	2880
2025	124,5	125,1	45	46	43575	43785	5290	5360	12	12	3174	3216
2026	131,4	132,6	48	49	45990	46410	5840	5980	13	13	3504	3588
2027	138,7	140,6	50	51	48545	49210	6450	6680	14	15	3870	4008
2028	146,4	148,9	53	54	51240	52115	7130	7470	15	16	4278	4482
2029	154,6	157,6	56	58	54110	55160	7880	8360	17	18	4728	5016
2030	163,3	167,2	59	61	57155	58520	8700	9360	18	19	5220	5616

*Джерело: розраховано авторами

Проведене прогнозне моделювання демонструє стійку позитивну динаміку розвитку як контактного туризму, так і іпотерапії в Одеській області, що свідчить про їх зростаючу роль у формуванні психоемоційного благополуччя населення та зміцненні регіональної політики сталого розвитку.

У період 2024 - 2030 рр. кількість відвідувачів контактних туристичних локацій зростає з 118 тис. до 163,3 - 167,2 тис. осіб, що відповідає 35 - 40% приросту. Така динаміка свідчить про посилення інтересу населення до природно-орієнтованих та емоційно-комфортних форматів дозвілля. Кількість об'єктів інфраструктури зростає з 42 до 59 - 61, що підкреслює інвестиційну привабливість та готовність бізнесу та органів місцевого самоврядування розширювати пропозицію.

Фінансовий обсяг ринку також демонструє зростання: прогнозований дохід збільшується з 41,3 млн. грн. у 2024 році до 57,1 - 58,5 млн. грн. у 2030 році, тобто на 38 - 42%, що свідчить про економічну сталість сегмента та потенціал його подальшої монетизації.

Сегмент іпотерапії демонструє ще більш інтенсивне зростання порівняно з контактним туризмом. Кількість терапевтичних сесій збільшується з 4,8 тис. у 2024 році до 8,7 - 9,36 тис. у 2030 році, що відповідає приросту 55 - 60%. Розширення кількості спеціалізованих об'єктів (з 11 до 18 - 19) свідчить про зростання попиту на реабілітаційні та інклюзивні послуги.

Також зростає фінансовий потенціал галузі: дохід підвищується з 2,88 млн. грн. до 5,22 - 5,62 млн. грн., що демонструє стабільність сегмента і можливість його масштабування через залучення грантових коштів, соціальних програм та приватних інвестицій.

Обидва напрями характеризуються сталим приростом попиту, розширенням кількості об'єктів, зростанням доходів, соціальною орієнтованістю (інклюзія, реабілітація, психоемоційна підтримка), екологічною спрямованістю (природні локації, робота з тваринами).

Такий розвиток узгоджується з цілями сталого розвитку регіону та підсилює рекреаційний потенціал Одещини, сприяючи її позиціонуванню як території здоров'я, відновлення та соціально відповідального туризму.

Таким чином, контактний туризм і іпотерапія становлять потужні інструменти психоемоційного відновлення та мають значний потенціал для інтеграції у регіональну політику сталого розвитку. Їх впровадження сприяє не лише оздоровленню населення, а й створенню нових туристичних продуктів, розвитку локальної економіки та зміцненню соціальної згуртованості, що дозволяє розглядати такі практики як важливий складник сучасної туристичної інфраструктури та перспективний напрям подальших досліджень.

З метою емпіричної верифікації узагальнених висновків було проведено експертне опитування серед представників туристичних підприємств, кінних клубів, реабілітаційних центрів та фахівців із психо-

соціальної підтримки Одеської області. Опитування мало напівструктурований характер і охоплювало 18 експертів, які безпосередньо залучені до реалізації програм контактного туризму та іпотерапії.

За результатами опитування, 83 % експертів відзначили стабільне зростання попиту на програми психоемоційного відновлення, 78 % - підтвердили наявність позитивної динаміки емоційного стану учасників після проходження програм, а 72 % - зафіксували повторні звернення клієнтів як індикатор ефективності послуг. Найбільш значущий ефект спостерігався серед ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та сімей із дітьми.

Додатково було проаналізовано кейси трьох програм в Одеській області: діяльність контактних ферм у Бессарабії, програми іпотерапії у передмісті Одеси та інклюзивні проєкти при кінних школах. У всіх випадках було зафіксовано зниження рівня тривожності учасників, підвищення емоційної стабільності та зростання соціальної активності, що підтверджує практичну релевантність отриманих результатів.

Таким чином, поєднання вторинних джерел, експертних оцінок і кейс-аналізу дозволило забезпечити багаторівневу перевірку висновків та підвищити достовірність оцінки психоемоційного ефекту контактного туризму та іпотерапії.

У перспективі поєднання контактного туризму та іпотерапії може трансформуватися у повноцінний напрям соціального туризму, який працюватиме не лише на економічні показники регіону, а й на зміцнення психічного здоров'я населення. Поглиблені дослідження у цій сфері можуть охоплювати ефективність різних моделей терапевтичних маршрутів, методи інтеграції з медичними установами, оцінку впливу таких програм на якість життя людей та аналіз їх економічної віддачі, що створить базу для подальшого впровадження інноваційних практик у систему сталого розвитку територій. Контактний туризм і іпотерапія можуть стати важливими елементами післявоєнної відбудови України, сприяючи психологічній реабілітації, соціальній згуртованості та екологічно орієнтованому розвитку регіонів.

Незважаючи на значний соціально-економічний та психоемоційний потенціал контактного туризму та іпотерапії, їх розвиток супроводжується низкою ризиків, які мають бути враховані у процесі формування регіональної політики.

До соціально-інституційних ризиків належать відсутність єдиних стандартів якості та безпеки послуг; нерівномірність доступу населення до таких програм; дефіцит кваліфікованих фахівців (інструкторів, терапевтів, психологів).

До економічних ризиків віднесено залежність попиту від платоспроможності населення, сезонність туристичних потоків та обмеженість інвестиційних ресурсів для створення спеціалізованої інфраструктури.

До екологічних та етичних ризиків належать перевантаження природних територій, ризики нена-

лежного утримання тварин та комерціалізація терапевтичних практик без належного контролю.

Мінімізація зазначених ризиків потребує впровадження комплексу управлінських інструментів, а саме: розробки регіональних стандартів якості та етики взаємодії з тваринами; сертифікації програм і фахівців; інтеграції таких практик у соціальні та медичні програми; підтримки інклюзивних проєктів через механізми грантів і державно-приватного партнерства; моніторингу навантаження на природні екосистеми.

Урахування ризиків та обмежень дозволяє розглядати розвиток контактного туризму та іпотерапії не лише як можливість, а і як управлінський виклик, що потребує збалансованого поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів у межах регіональної політики сталого розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження засвідчує, що контактний туризм та іпотерапія формують унікальну синергію, здатну значно підсилувати психоемоційний стан людей різних соціальних груп. Емпіричні та теоретичні напрацювання показують, що взаємодія з тваринами викликає зниження рівня тривожності, стабілізацію емоційного фону та підвищення здатності до саморегуляції, що узгоджується з сучасними підходами до терапії та рекреації. Контактний туризм, орієнтований на безпосередню взаємодію з

природою та тваринним світом, доповнює іпотерапію, розширюючи коло користувачів та створюючи нові можливості для оздоровлення і соціальної підтримки населення. Результати аналізу джерел свідчать про те, що такі практики можуть виконувати не лише терапевтичну, а й соціальну, культурну та освітню функції, сприяючи формуванню відповідального ставлення до природи й розвитку локальних громад.

Майбутні наукові дослідження можуть охоплювати більш детальний аналіз механізмів впливу контактної взаємодії з тваринами на нейропсихологічні процеси, а також порівняння ефективності різних моделей терапевтичного туризму для окремих груп населення. Особливу цінність становлять дослідження інтеграції таких практик у міжсекторальні програми – медичні, освітні та соціальні – з оцінкою їх довгострокового впливу на якість життя та психологічну стійкість. Доцільним є вивчення управлінських інструментів, які дозволяють адаптувати контактний туризм та іпотерапію до регіональних стратегій розвитку, а також оцінка економічної ефективності впровадження цих послуг у туристичну інфраструктуру. Перспективною сферою є аналіз етичних аспектів взаємодії з тваринними ресурсами, формування нормативних підходів та стандартів відповідального туризму, що забезпечить сталий розвиток галузі та мінімізує ризики для природних систем.

Література

1. Лабінський А.Й., Грицина М.Р., Гутий Б.В., Лабінська Г.Б. Анімалотерапія – перспективний напрямок реабілітаційного лікування людини // Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького. Сер. Економічні науки. 2019. Т. 21. № 92. С. 160-164. doi: 10.32718/nvlvet-e9227
2. Завітренко Д. Ж., Радченко М. Р., Завітренко А. М. Іпотерапія як метод реабілітації дітей із відхиленнями в розвитку // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2019. Вип.72. Т. 1. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. С. 200-205. doi: 10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.44
3. COVID-19 pandemic triggers 25% increase in prevalence of anxiety and depression worldwide. *World Health Organization*: [website]. URL: <https://www.who.int/news/item/02-03-2022-covid-19-pandemic-triggers-25-increase-in-prevalence-of-anxiety-and-depression-worldwide> (дата звернення 22.10.2025)
4. Щука Г.П., Сокол Т.Г., Безрученков Ю.В. Wellness-туризм як інноваційна форма оздоровчого туризму. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/sokol_0005.pdf (дата звернення 22.10.2025)
5. Климчик А. Wellness-туризм: як поєднати відпочинок із профілактикою здоров'я. *Зелена газета*: [веб-сайт]. URL: <https://www.zelenagazeta.com/wellness-turyzm-yak-poyednaty-vidpochynok-iz-profilaktykoyny-zdorovya/> (дата звернення 22.10.2025)
6. Попович О.О. Зоотуризм Одещини: пізнавальні подорожі (серія журналістських матеріалів). Кваліфікаційна робота бакалавра. Одеса, 2024. 44 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/cf295c9b-4468-4c43-b2dd-2ac90b7db9ee> (дата звернення 22.10.2025)
7. Bente Berget, Øivind Ekeberg and Bjarne O Braastad. Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial // *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*. 2008. Vol. 4. Iss. 9. doi: 10.1186/1745-0179-4-9
8. Dobrianska N.A., Kurchenko D.S., Nesterchuk O.O. The Role of Tourism for People with Disabilities in Social Integration // *Економіка: реалії часу*. 2024. № 3(73). С. 44-52. doi: 10.5281/zenodo.12692145. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No3/44.pdf> (дата звернення 24.10.2025)
9. Добрянська, Н., Лебедева, В., Курченко, Д. Сталий розвиток регіонів через публічне управління туризмом: механізми, виклики та перспективи // *Економіка харчової промисловості*. 2024. Том 16, вип. 4. С. 47-52. doi: 10.15673/fie.v16i4.3064 (дата звернення 24.10.2025)

10. Добрянська Н.А., Курченко Д.С. Ключові проблеми публічного управління туристичними ресурсами регіонів у контексті екологічної стійкості // Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 3, С. 207-212. doi: 10.32702/2306-6814.2025.3.207

11. Центр відновної та психосоматичної медицини. Іпотерапія. *RECOVERY*: [веб-сайт]. URL: <https://recovery.clinic/uk/ipoterapiya>(дата звернення 24.10.2025)

Стаття надійшла 5.11.2025

Стаття прийнята до друку 19.11.2025

Доступно в мережі Internet 24.12.2025

Dobrianska N.

Doctor of Economics, Professor
Head Department of Tourism Business and
Recreation

E-mail: n.a.dobrianska@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0826-8840

Kurchenko D.

Postgraduate Student

Department of Public Administration

E-mail: kurchenko_denys@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1411-1770>

Lebedieva V.

Doctor of Economics, Professor

Department of Tourism Business and Recreation

E-mail: veralebedeva@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-8127-4860

Kuzomska K.

1st year applicant for Master's degree,
specialty J3 "Tourism and Recreation"

Odesa National University of Technology

Kanatna str., 112, Odesa, Ukraine, 65039

E-mail: kuzomska.kateryna@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0622-3578>

CONTACT TOURISM AND HIPPO THERAPY AS TOOLS FOR PSYCHO-EMOTIONAL RECOVERY AND REGIONAL POLICY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article examines the complex impact of contact tourism and hippotherapy on an individual's psycho-emotional state, as well as the possibilities of integrating these practices into regional strategies for sustainable tourism development. Contact tourism, which involves interaction with animals in natural or semi-natural environments, is presented as an effective mechanism for emotional stabilization, reducing anxiety levels, increasing stress resilience, and fostering empathetic skills. Hippotherapy, based on therapeutic interaction with a horse, complements the tourism component with medical and psychological dimensions, providing positive effects on sensorimotor coordination, emotional balance, and cognitive functions. The article outlines how the combination of hippotherapy and contact tourism forms new wellness models that can be incorporated into regional tourism policies. Special attention has been given to the analysis of the zoo-tourism potential of the Odesa region, where existing facilities have the capacity to serve as a foundation for the development of therapeutic and emotionally oriented tourism. The proposed management approaches justify the necessity of integrating these forms of activity into territorial sustainable development strategies, as they contribute not only to enhancing the region's tourism attractiveness but also to supporting population mental health, developing inclusive practices, and expanding the local economy. The article formulates promising directions for integrating contact tourism and hippotherapy into public administration, encompassing environmental responsibility, social stability, and economic efficiency as key components of modern regional policy.

Key words: contact tourism, hippotherapy, wellness tourism, psycho-emotional recovery, psychosocial well-being, regional sustainable development policy, recreational programs, psychotherapeutic effect.

References

1. Labinskyi, A. Y., Hrytsyna, M. R., Hutyi, B. V., & Labinska, H. B. (2019). Animaloterapiia – perspektyvnyi napriamok reabilitatsiinoho likuvannia liudyny. *Naukovyi visnyk LNUVMB imeni S.Z. Gzhytskoho. Ser. Ekonomichni nauky*, 21(92), 160-164. doi: 10.32718/nvlvet-e9227
2. Zavitrenko, D. Zh., Radchenko, M. R., Zavitrenko, A. M. (2019). Ipoterapiia yak metod reabilitatsii ditei iz vidkhyleniamy v rozvytku. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 72(1), 200-205. doi: 10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.44

3. COVID-19 pandemic triggers 25% increase in prevalence of anxiety and depression worldwide. World Health Organization. <https://www.who.int/news/item/02-03-2022-covid-19-pandemic-triggers-25-increase-in-prevalence-of-anxiety-and-depression-worldwide> (Retrieved October 22, 2025)
4. Shchuka, H. P., Sokol, T. H., & Bezruchukov, Yu. V. *Wellness-turyzm yak innovatsiina forma ozdorovchoho turyzmu*. https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/sokol_0005.pdf (Retrieved October 22, 2025)
5. Klymchyk, A. *Wellness-turyzm: yak poiednaty vidpochynok iz profilaktykoiu zdorov'ia*. Zelena hazeta. <https://www.zelenagazeta.com/wellness-turyzm-yak-poyednaty-vidpochynok-iz-profilaktykoyu-zdorovya/> (Retrieved October 22, 2025)
6. Popovych, O. O. (2024). *Zooturyzm Odeschyny: piznavalni podorozhi (seriia zhurnalistykykh materialiv)*. ONU imeni I. I. Mechnykova. <https://dspace.onu.edu.ua/items/cf295c9b-4468-4c43-b2dd-2ac90b7db9ee> (Retrieved October 22, 2025)
7. Berget, B., Ekeberg, Ø., & Braastad, B. O. (2008). Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial. *Clinical practice and epidemiology in mental health*, 4(1), 9. doi: 10.1186/1745-0179-4-9
8. Dobrianska, N. A., Kurchenko, D. S., & Nesterchuk, O. O. (2024). The Role of Tourism for People with Disabilities in Social Integration. *Ekonomika: realii chasu*, 3(73), 44-52. doi: 10.5281/zenodo.12692145. <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No3/44.pdf> (Retrieved October 24, 2025)
9. Dobrianska, N., Lebedieva, V., & Kurchenko, D. (2024). Stalyi rozvytok rehioniv cherez publichne upravlinnia turyzmozom: mekhanizmy, vyklyky ta perspektyvy. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, 16(4), 47-52. doi: 10.15673/fie.v16i4.3064 (Retrieved October 24, 2025)
10. Dobrianska, N. A., & Kurchenko, D. S. (2025). Kliuchovi problemy publichnoho upravlinnia turystychnymy resursamy rehioniv u konteksti ekolohichnoi stiikosti. *Investysii: praktyka ta dosvid*, 3, 207-212. doi: 10.32702/2306-6814.2025.3.207
11. *Tsentr vidnovnoi ta psykhosomatychnoi medytyny. Ipoterapiia. RECOVERY*. <https://recovery.clinic/uk/ipoterapiya> (Retrieved October 24, 2025)

Received 5 November 2025

Approved 19 November 2025

Available in Internet 24.12.2025

Цитування згідно ДСТУ 8302:20

Добрянська Н.А., Лебедєва В.В., Курченко Д.С., Кузьомська К.С. Контактний туризм і іпотерапія як інструменти психоемоційного відновлення та регіональної політики сталого розвитку // Економіка харчової промисловості. 2025. Т.17, вип. 4. С. 31-39.

Cite as APA style citation

Dobrianska, N., Lebedieva, V., Kurchenko, D., & Kuzomska, K. (2025). Contact tourism and hippo therapy as tools for psycho-emotional recovery and regional policy of sustainable development. *Food Industry Economics*, 17(4), 31-39.